

T.C. DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DİNE İNANAN KESİM İLE DİNE İNANMAYAN
KESİMİN BİRBİRİNE ATFETTİĞİ
PSİKOPATOLOJİK ÖZELLİKLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLLUR NAZLI ŞİMŞEK
2016824058

DANIŞMAN:
Dr. Öğr. Üyesi Hasan G. Bahçekapılı

İSTANBUL, 2020

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Tarih : 10./02/2020

Yüksek Lisans Tez Savunma Sınav Tutanağı

Anabilim Dalı : Psikoloji Anabilim Dalı
Öğrencinin Adı Soyadı : Billur Nozlu Samsek
Öğrenci No : 2016824058
Tez Danışmanının Adı Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Hasan Galip Bahçekapılı
İkinci Tez Danışmanının Adı Soyadı :
Tezin Başlığı : Dine İnanan Kesim ile Dine İnanmayan Kesimin Birbirine Atfettiği Psikopatolojik

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 44.Maddesi Özellikler uyarınca yapılan değerlendirmeler sonunda;

tezin kabul edilmesine

tezde düzeltme verilmesine

tezin reddedilmesine

oy birliği / oy çokluğu ile karar verilmiştir. Gereği için arz olunur.

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Bahçekapılı
Danışman Üye H. Bahçekapılı

Üye

Üye

Üye

Üye

Dr. Öğr. Üye Dalga Deniz
Teoman
Teoman

Prof. Dr. Meral Gülke
Meral Gülke

v. Anabilim Dalı Başkanı Onayı:

Prof. Dr. Gülşen SATIN
Gülşen Satın

YEMİN METNİ

Yüksek lisans Tezi olarak sunduğum "Dine İnanan Kesim ile Dine İnanmayan Kesimin Birbirine Atfettiği Psikopatolojik Özellikler" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih 10/01/2020

Adı SOYADI Billur Nazlı Şimşek

İmza

ÖNSÖZ

Başta bu araştırmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan, beni geliştiren, bana inanan ve desteklerini esirgemeyen Doğuş Üniversitesinden değerli tez hocam olan Dr. Öğr. Görevlisi Hasan G. Bahçekapılı'ya teşekkür ederim. Ayrıca Prof. Dr. Ülker Meral Çulha ve Dr. Öğr. Üyesi Dalga Derya Teoman'a bu süreçte bana destek oldukları için teşekkür ederim.

Tüm hayatım ve akademik hayatım boyunca hep yanımda olan, her kararında beni destekleyen, asla yalnız bırakmayan ve güçlü olmamı sağlayan başta babam olmak üzere aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Geçmişten günümüze dine inanan (teizm) ve dine inanmayan (deizm, ateizm) kesimlerin birbirleri hakkındaki önyargılarıyla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Dine inanmayan düşünce akımlarından olan ateizm ve deizmdir. Ateizm tanrılara, dine inanmayı reddeden bir düşünce akımıdır (Gülcan, 2017). Deistler ise insanların evrene, doğal kanunlara göre hareket etmesine izin veren bir Tanrı'ya inanırlar ama din ve inanışları reddederler (Kara, 2017).

Şimdiye kadar yapılan araştırmalar genelde ateistlere karşı olan önyargılarla alakalıdır. Yapılan bir araştırmaya göre ateist olan insanlar daha çok narsisistlik kişilik yapılanmasına sahip insanlar olarak görülmektedirler (Dubendorff, & Luncher, 2017). Ateistlerin teist insanlar hakkındaki kanaatleri ve önyargılarıyla ilgili ise neredeyse hiç araştırma yoktur.

Bu çalışmanın amacı, Kişilik Yapıları Ölçeğinde yer alan nevrotiklik kişilik özelliği açısından dindar kesim ile dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde nevrotik görme olasılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca Karanlık Kişilik Envanteri'ne göre ise, dindar olan kesimin dindar olmayan kesimi daha çok narsisist, makyavelist ve psikopati eğilimlerini yüksek olarak değerlendirmeleri beklenmektedir. Dindar olmayan kesimin ise, dindar olan kesimi daha çok narsisist, makyavelist ve psikopati eğilimlerini yüksek olarak değerlendirmeleri beklenmiştir. Bu araştırmada çıkan sonuç ise dindar olan kesim ve dindar olmayan kesim birbirlerine ortalamanın üstünde makyavelist ve psikopat özelliğe sahip kişiler olarak gördüğüdür. Bunun yanısıra dindar kesim ve dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde nevrotik ve narsisist olarak görmediği bulunmuştur.

Araştırmanın bu konudaki teorik literatüre katkı yapmasının yanında toplumumuzda teistler ve ateistler arasında var olan hoşgörüsüzlük ve karşılıklı yanlış anlama sorunlarının da çözümüne katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Narsisist, Makyavelist, Psikopati, Nevrotik

ABSTRACT

Many researches have been conducted about prejudices of the people who believe in religion (theism) and those who do not believe in religion (deism, atheism). It is atheism and deism, one of the currents of thought that does not believe in religion. Atheism is a movement of thought that refuses to believe in gods and religion (Gülcan, 2017). Deists believe in a God that allows people to act in the universe according to natural laws, but they reject religion and beliefs(Kara,2017).

Research so far has generally been related to prejudices against atheists. According to a study, people who are atheists are seen as people with narcissistic personality structure (Dubendorff, Luncher, 2017). There is hardly any research on the atheists' opinions and prejudices about theist people.

The subject of this study is to investigate the possibility of neurotic vision of the religious and non-religious groups above the average in terms of neuroticism personality traits in the Kişilik Yapıları Ölçeği (Personality Structures Scale). In addition, according to the Dark Personality Inventory, the non-religious section of the religious segment is expected to consider the narcissistic, machiavelist and psychopathy tendencies higher. The non-religious section was expected to consider the narcissistic, machiavelist and psychopathy tendencies higher than the religious section. The result of this study is that the religious and non-religious groups have seen each other as above-average machiavelist and psychopathic individuals. In addition, the religious and non-religious groups were found not to see each other as neurotic and narcissistic above average.

In addition to contributing to the theoretical literature on this subject, it is hoped that it will contribute to the solution of the problems of intolerance and mutual misunderstanding among theists and atheists in our society.

Keywords: Narcissism, Machiavellianism, Psychopathy, Neurotic

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
BÖLÜM 2.....	3
KAVRAMLARIN TANIMI.....	3
2.1. Teizmin Tanımı.....	3
2.2. Deizmin Tanımı ve Türleri.....	3
2.3. Ateizmin Tanımı ve Türleri.....	4
2.4. Narsisist, Makyavelist, Psikopati ve Nevrotiklik Kavramlarının Tanımı.....	4
BÖLÜM 3.....	8
ALANYAZIN İNCELEMESİ.....	8
BÖLÜM 4.....	13
YÖNTEM.....	13
4.1. Hipotezler.....	13
4.2. Örneklem.....	13
4.3. Veri Toplama Araçları.....	13
4.3.1. Sosyodemografik Veri Formu.....	13
4.3.2. Karanlık Kişilik Ölçeği.....	14
4.3.3. Kişilik Yapıları Ölçeği.....	14
4.3.4. Senaryolar.....	14
4.4. İşlem Yolu.....	14
5. BULGULAR.....	15
6. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	18
KAYNAKÇA.....	20
EKLER.....	24
ÖZGEÇMİŞ.....	29

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 5.1. Karanlık Kişilik Ölçeği Güvenilirlik.....	15
Tablo 5.2. Kişilik Yapıları Ölçeği Güvenilirlik.....	15
Tablo 5.3. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Psikopati Puanlar ve (Standart Hata) Puanları.....	16
Tablo 5.4. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Makyavelizm Puanları ve (Standart Hata) Puanları.....	16
Tablo 5.5. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Narsisizm Puanları ve (Standart Hata) Puanları.....	17

KISALTMALAR LİSTESİ

KYÖ: Kişilik Yapıları Ölçeği

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Amacı

Geçmişten günümüze filozoflar, bilim insanları özellikle de evrim üzerine çalışmaları ya da bir fikirleri olan biyologlar, nörologlar din ile ilgili konularda birçok fikir üretmişler, araştırma yapmışlar ve binlerce kitap yazmışlardır.

Filozofların ilgilendiği öncelikli konulardan birinin din ve inanç olması belki de filozof diyebileceğimiz ilk insanların aynı zamanda din adamı olmalarından kaynaklanmıştır. Örneğin; Hesiodos, Yunan mitolojisini oluşturan ilk büyük düşünürdür. Dinsizlikle ve toplumda huzursuzluk yaratmakla suçlanan Sokrates, her zaman Tanrının kurallarına uyduğunu ama düzenli sorgulamayla toplumdaki mantıksızlıkları eleştirdiğini belirtmiştir. Platon, felsefesinin temel ilkelerini kendi yarattığı “İdealar dünyasından” derlerken aynı zamanda “Yüce Ruh”un izdüşümünü takip ettiğini söylemiştir. Çin’in ünlü filozofu Konfüçyüs, Tanrısal gücün yeryüzündeki kurallarına uymayı vaaz etmiştir. Ancak aynı zamanda adaletsizliği de sorgulamıştır.

İlk filozoflar dinin kendi mantıklarına uymayan bölümlerini rahatlıkla eleştirebilmişlerse de dinsizlik, toplumun dirliği düzeni için kendilerine göre zararlı olduğunu düşündükleri dinsizlik ya da ateizm gibi düşüncelere şiddetle karşı çıkmışlardır.

Sosyal ve insan psikolojisinin bilim dünyasında ilerlemesi ve etkisinin daha net anlaşılmasıyla din-insan-toplum ilişkisi konusuna filozof ve doğa bilim insanlarının dışında psikologlar da girmiş ve din ile ilgili birçok araştırma yapmışlardır. Dindar olan kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirleri hakkında önyargılı oldukları yapılan araştırmalarda gösterilmiştir (Dubendorff, Luchner, 2017).

Dine inanan kesim teistler olarak adlandırılır. Dine inanmayan kesime ise deist denir. Dine ve Tanrı’ya inanmayan kesime ise ateist kesim denir. Günümüzde de daha çok ateist insanlara karşı önyargılar fazladır (Gervais, 2012).

Tarihsel kökenleri de olan bir önyargılar bütününe bir parçasına değinen bu çalışmanın konusu, Beş Faktör Kişilik Envanteri’nde yer alan nevrotik kişilik özelliği açısından dindar kesim ile dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde görme olasılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca Karanlık Kişilik Envanteri’ne göre ise, dindar olan

kesimin dindar olmayan kesimi daha çok narsisist, makyavelist ve psikopati eğilimlerini yüksek olarak değerlendirmeleri beklenmektedir. Dindar olmayan kesimin ise, dindar olan kesimi daha çok narsisist, makyavelist ve psikopati eğilimlerini daha yüksek olarak değerlendirmeleri beklenmektedir.

1.2.Araştırmanın Önemi

Araştırmanın bu konudaki teorik literatüre katkı yapmasının yanında toplumumuzda teistler ve ateistler arasında var olan hoşgörüsüzlük ve karşılıklı yanlış anlama sorunlarının da çözümüne katkıda bulunacağı umulmaktadır. Bu da araştırmanın beklenen pratik yararlarıdır.

BÖLÜM 2

KAVRAMLARIN TANIMI

2.1. Teizm'in Tanımı

Teizm yani tanrıçılık en az bir yaratıcının varlığını kabul ederler. Bu yaratıcının yani Tanrı'nın var olduğuna ve bu tanrının insanlığı doğru sevk etmek için insanlığa farklı dinler ve peygamberler gönderdikleri inanışını savunurlar. Tanrı dışında teizmde kutsal kitaplar, peygamberler, vahiy, sevap, günah, melek, şeytan, ahiret, cennet ve cehennem gibi inanışlar mevcuttur (Gülcan, 2017)

Teizm, Tanrıyı bazı özellikleri ile açıklar. Teistlere göre Tanrının en belirgin özelliği yaratıcı olması ve kusursuz olmasıdır. Teistler için Tanrı her açıdan mükemmellikten oluşmaktadır ve Tanrı her şeyi bilendir ve bilginin kaynağı tanrıdır. Ayrıca Teizm'e göre tanrının evren gibi sonsuz bir güce sahip olmasıdır (Gülcan, 2017).

Monoteizm, sadece tek bir tanrının varlığına inanırlar ve başka bir tanrı olamaz. İslam, Yahudilik, Hristiyanlık monoteistlik dinlere örnek olarak gösterilebilir (Gülcan, 2017)

2.2. Deizm'in Tanımı ve Türleri

Deizme göre yaratıcı vardır fakat herhangi bir din ve peygamber yoktur. Deizm'e inanan insanlara deist denir. Tanrı'nın varlığını kabul ederler. Tanrı'nın insanları yarattığını fakat herhangi bir din, peygamber göndermediğini inanışını savunurlar (Kutluay,2017).

Deizme benzeyen inanışlar panteizm ve panenteizm inanış türleri vardır. Panteizm Yunanca her şey anlamına gelmektedir. Tanrı'nın her şey olduğuna inanan bir inanıştır. Teizme benzemektedir fakat evreni ve tanrıyı özdeş kılması fikri onu bu noktada teizmden ayırır. Tanrı'nın evrende bağımsız ve ayrı bir varlık olmadığını savunurlar. Panteizm'e göre yeryüzünde var olan her şey Tanrı'yı oluşturur. İnsanın da Tanrı'nın bir parçası olduğuna inanırlar. Panteizm ilk olarak Hindistan'da Budistler, Aryalar ve Brahmalılar tarafından inanılan bir inanıştır (Kutluay, 2017).

Panenteizm, diyalektik Tanrıçılık olarak kabul edilebilir. Tanrı'nın değişmenin ötesinde değişmez bir niteliği ve bunun yanında da değişen bir niteliğinin olduğunu savunur. Tanrı evreni yaratmıştır ve Tanrı bu evrenle iç içedir. Tanrı evren ilişkisi karşılıklıdır. Panenteizm'e göre Tanrı, hem değişmeyen hem de değişendir. Panteizme benzerler fakat birbirlerinden

farklıdır. Panenteizm de her şey Tanrı'dan oluşmuştur. Panteizm'de ise her şey tanrıdır (Atasoy, 2014).

2.3. Ateizm'in Tanımı ve Türleri

Ateizm tanrılara, dinlere, ruhsal varlıklara inanmayı reddeden bir düşünce akımıdır. İslamiyet, Hristiyanlık gibi inanışlar dışında Budizm gibi inanışları da reddeder. Çünkü ateistler ilahi bir gücün varlığını bir yaratıcının olduğunu kabul etmezler. Ateistler tanrı tanımaz gibi ifadelerin kendileri için kullanılmasını reddederler. Çünkü onlara göre tanrı yoktur ve olmayan bir Tanrı'nın varlığını inkar etmek yanlıştır. Ayrıca Ateizm bir inanç değildir, bir düşünce akımıdır (Gülcan, 2017).

Ateizm'in çeşitleri vardır. Bunlardan biri negatif ateizm yani *zayıf ateizmdir*. Tanrının varlığını genel olarak insanlar öyle kabul ettiği için kabul ederler ama Tanrı'nın varlığına dair hiçbir kanıt, gerekçe olmadığı için Tanrı'nın varlığını reddederler. Kısacası Tanrı'nın varlığı kanıtlanmadan Tanrı'nın varlığını kabul etmezler. Ateizm'in diğer bir çeşidi pozitif ateizm yani bir diğer adıyla *güçlü ateizmdir*. Tanrının varlığını hiçbir sebep ve neden dahilinde kabul etmez, varlığını tamamen reddederler. Pozitif ateistler için tanrının var olma ihtimali yoktur. Negatif ateistlerden farkı Tanrı'yı tamamen reddetmeleridir (Gülcan, 2017).

2.4. Narsisist, Makyavelist, Psikopati, Nevrotik Kişilik ve Önyargı Kavramlarının Tanımı

Narsisizm kavramı Yunan mitolojisinden gelmektedir. Echo adındaki güzel peri kızını Narcissus adındaki kişiye aşık olur fakat Narcissus sadece kendi görüntüsüne aşık olduğu için peri kızının aşkını karşılıksız bırakır. Adaleti ile bilenen Nemesis adlı Tanrıça bu duruma çok kızar ve Narcissus'u lanetler. Narcissus gölde kendi yansımalarını görür ve kendine hayran kalır. Bu durum o kadar etkilidir. Narcissus gölde yansımalarını izlemekten kendini alamaz ve günden güne erir gölün kenarında yok olup gider (Selvi, 2018).

Narsisistlik kişilik yapısına sahip olan insanlarda yapılan klinik araştırmalara göre büyülenmecilik, üstünlük gösterme, hakimiyet gösterme gibi özellikler görülmüştür (Paulhus ve Williams, 2002).

Makyavelist ise başkalarını kendi amaçları doğrultusunda yönlendiren, manipüle eden kişilere denir (Christie ve Geis, 1970). Makyavelist denince akla gelen ilk şey kendi amacı doğrultusunda her ne olursa olsun onu gerçekleştirmek için bütün her şeyi normal yapılması gibi kabul eden bakış açısıdır (Kesgin, 2015).

Bununla birlikte Makyavelist kişilikle ilgili bilim insanlarını çeşitli ve farklı değerlendirmeleri mevcuttur.

Makyavelist bireylerin kusursuz olmaya çabalamaktan daha çok başkalarının gözünde mükemmel gibi görünmeye çalıştıklarını gösteren çalışmalar mevcuttur (Sherry, Hewitt, Beser, Flett ve Klein, 2006). Onlara göre Makyavelist bireylerin, mükemmel görünmeye dönük çabalarının güçlü olmaktan değil de aslında güçsüzlüklerinden kaynaklanıyor olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Al-Khatip, Robertson, Stanton ve Vitell (2002) ise Makyavelistlerin topluma daha az bağlı bireyler olduğunu ve bu bağlılık eksikliğinin onları etik açıdan sorgulanabilir uygulamaları daha kolay kabul eder hale geldiklerini ileri sürmüşlerdir.

Psikopati kişilik özelliğine sahip insanlar iki kategoriye ayrılır. Birincil psikopati ve ikincil psikopati olmak üzere iki kategorisi vardır. Birincil psikopati özelliğine sahip olan insanlarda duygusal eksiklik, duygusal olmayan davranışlar mevcuttur. Kısacası bu kişiler duygusuz olan kişilerdir. Bunun dışında empati yapmadan yoksun, suçluluk duygusu olmayan ve pişmanlık hissetmeyen kişilerdir. İkincil psikopati diğer adıyla antisosyal faktör özelliklerine sahip olan insanlar da ise sorumsuzluk, dürtüsellik daha fazla ön plandadır (Pletti, Lotto, Buodo, ve Sarlo, 2016).

Psikopati ve sosyopati arasında da farklar vardır. Bu konu hala psikologlar arasında tartışma konusudur. Psikopatinin kalıtsal bir hastalık olduğunu sosyopatinin ise sonradan ortaya çıkan kişinin istismar ya da başka bir şey yaşaması sonucu ortaya çıktığı öne sürülmüştür (Senem, 2019).

Bununla birlikte psikopati ve sosyopatinin benzer ve ayırıcı özelliklerini ortaya koyan bilimadamları da vardır. Scott A. Bonn bunlardan biridir.

Ona göre psikopati ve sosyopatinin ortak olarak paylaştığı ana özellikler şunlardır:

- a) Sosyal kurallar ve kanunları hiçe sayma
- b) Başkalarının haklarını umursamamak
- c) Pişmanlık ve suçluluk duygularını hissetmede problemler yaşamak
- d) Agresif ve şiddet davranışları sergilemek

Fakat bunlara ek olarak her iki bozukluk kendine has davranışa ve karakteristiğe sahiptir. Sosyopatlar sınırlı ve kolayca ajite olmaya eğilimi gösterirler. Genellikle değişken bir

ruh haline sahip olurlar öfke başta olmak üzere duygusal taşkınlıklar yapmaya eğilimleri yüksektir. Psikopatlarla göre daha az eğitim almışlardır ve toplumsal yaşamın merkezinde yer almazlar. Çoğunlukla sabit bir işte kalamazlar ve bir yerde uzun bir süre bulunamazlar. Sıklıkla başkalarına bağlanma sorunu yaşarlar. Az sayıda sosyopat bağlanma becerisine sahip olabilir.

Bir ilişki geliştirmek içinse çok çaba harcamaları gerekir. Başkaları tarafından sosyopatlar genellikle aşırı rahatsız edici veya sapkın kişiler olarak görülür. Birçok öldürme suçu başta olmak üzere sosyopatlar tarafından işlenir. Ancak onlar karıştıkları suçları genellikle plan yapmaksızın işlerler.

Sapkın görünüşleri yüzünden sosyopatlar hem suç uzmanı olan hem de olmayan kişiler tarafından kolaylıkla adlandırılabilirler. Psikopatlar ise sosyopatlardan farklı olarak diğerlerine duygusal bağlanma ya da empati kurma konusunda problemler yaşarlar. Onlar dış dünyada agresif ve yırtıcı olmaya daha çok eğilimlidir. Diğer insanları genellikle birer eğlencelerine ortak bir araç olarak görürler.

Başkalarıyla empati kuramamalarına rağmen sıklıkla diğer insanları kendilerine hayran bırakırlar ve diğer insanlar tarafından sevimli başarırlar. Hatta diğer insanlara çekici gelebilirler. Oldukça manipulatif bir yapıya sahip oldukları için başkalarının güvenini çok çabuk kazanabilirler.

Gerçek duyguları hissedebilmede başarısız olsalar bile rol yapma yetenekleri oldukça iyidir. Bu sayede normal masum bir insan gibi görünmeyi başarabilirler. Bununla birlikte psikopatlar, sosyopatlara göre daha iyi eğitim almış kişiler olabilirler ve sabit bir işe sahip olan kişiler olabilirler.

Bazıları manipulasyon yapmada ve duyguları taklit etmede o kadar iyilerdir ki onların gerçek kimliklerinin ne olduğunu anlamadan insanlar bu kişilerle dost olabilir ve aile kurabilirler. Bir suç işlediklerinde, psikopatlar her ayrıntıyı planlarlar ve alternatif planlar kurarlar. Kriz anlarında bile oldukça soğukkanlıdır (Bonn, 2018).

Beş Faktörlü kişilik envanterinde yer alan nevrotik kişilik özelliği genellikle kişilerin kendilerinin duygusal olarak dengesi olup olmadığını ifade eder. Nörotizm diğer bir deyişle duygusal olarak dengesizlik, kaygı problemleri, depresyon ve öfke gibi olumsuz duyguları yaşamaya daha meyilli olmayı ifade eder. Nörotik bireyler kaygı yaşamaya daha fazla eğilimli kişilerdir (Horzum, Ayas, ve Padır, 2017).

Allport (1954) önyargı ile ilgili tanımı yapan ilk kişidir. Önyargı, eksik/hatalı bir yargılama süreci sonucunda oluşmuş, bir insan grubuna veya o grubun tekil üyelerine yönelik, genellikle olumsuz bir tutum olarak tanımlanır (Nelson, 2002). Önyargının iki temel bileşeni vardır. Birincisi bir insan grubuna karşı temeli olmayan inanç ve fikir olarak adlandırılabilir kalıpyargılar. İkincisi buna eşlik eden güçlü bir duygulanımdır (Quillian, 2006).

Allport insanların önyargılı olarak doğmadığını, önyargının sonradan öğrenilen bir tutum, bir duygu olduğunu söyler. Allport, bu düşmanca tutumun, gerçekleri bilmeden önce sadece aceleci bir önyargı olmadığını vurgulamaktadır. Gerçeklere direnen, gerçeği ve dürüstlüğü görmezden gelen bir yargıdır. Böylece, önyargı kişiyi gerçeklere kör eder ve bir ilişkide bir tür zehir yaratır. Günlük yaşamdaki önyargı genellikle bireysel insanlarla uğraşma meselesi olsa da, bir bütün olarak bir gruba ilgili haksız fikirler de içerir. Olumsuz dini, etnik veya ırksal önyargı (din, milliyet veya ırka göre gruplandırmaya dayalı), hatalı ve esnek olmayan genelleme veya basmakalıplığa dayalı bir antipatidir (Allport, 1954).

BÖLÜM 3

ALANYAZIN İNCELEMESİ

Şimdiye kadar yapılan araştırmalar ateistlere karşı güven probleminin olduğunu göstermiştir. Yapılan bir araştırma da güven ile alakalı 3 araştırma yapılmıştır. Bunlardan birincisi 39 katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcılara Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT) uygulanmıştır. Bu testte ateisler ve güven ilişkisini içeren kelimeler kullanılmıştır. Bulunan sonuç ise teist olan insanların ateist olan insanlara göre önyargılarının güven probleminden dolayı olduğunu göstermiştir. Deneyin ikinci kısmında ise kırk altı katılımcı kullanılmıştır. Bu araştırmada katılımcılara paragraflar verilmiştir. Bu paragraflar dini kimliklerini içeren, sınırlı kişisel bilgiden oluşan altı farklı iç ilanlarını içermektedir. Bu işler güven gerektiren, keyif veren ve zeka gerektiren işlerdir. Yapılan bu araştırmada da çıkan sonuç ise ateistlere yönelik önyargının güven gerektiren işlerde ortaya çıktığını göstermiştir. Deneyin son kısmında ise 120 katılımcıya birer paragraf okutulmuştur. Katılımcıları üç farklı gruba ayırmışlardır. Birinci grup Dawkins'in grubudur. Bu gruba Richard Dawkins'in kitabından bir paragraf okutulmuştur (Tanrı''periler, tek boynuzlu atlar'' inancından daha fazlası değildir) ve tepkilerinin yazılması istenmiştir. İkinci grup ateist grubudur. Bu gruba da dine, tanrıya inanmayan insanların son on yılda demografik yükselişini anlatan bir paragraf okutulmuştur ve tepkilerini yazmaları istenmiştir. Son grup kontrol grubudur. Bu gruba dinle alakalı herhangi bir paragraf okutulmamıştır sevdikleri yemekleri yazmaları istenmiştir. Üç grubunda birbirleriyle olan ilişkisine bakılmıştır. Araştırma bulgularıateistlere karşı önyargının hafifletilebileceği yönünde olmuştur (Gervais, 2008).

Güven ve ateisler arasındaki ilişki ile ilgili yapılan başka bir araştırmada ateistleri sevmeyen ve dindar olan insanların önyargıları, ateistlerin fazla olduğu ülkelere bakıldığında ateistlere karşı önyargının ve güvensizliğin azaldığını göstermiştir (Gervais W. M., 2011).

Gervais (2011) yaptıkları başka bir deneyde insanların ateistlere karşı güven problemlerinin olduğunu göstermişlerdir. Güvensizlik, ateist gruba mensup olan insanlara karşı önyargı oluştururken, diğer gruplara (eşcinsel erkekler) mensup olanlara önyargı oluşurmamaktadır. Bu çalışmada buldukları bir diğer sonuç ise, özellikle güven gerektiren işlerde ateist gruplara diğer gruplardan daha az güvenilmesidir (Gervais W.M., 2011).

Güven ile ilgili yapılan başka bir araştırmada, güven oyunu oynanmıştır. Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada katılımcılar mail yolu ile din inanç ile ilgili soruları cevaplamaktadırlar. İkinci aşama ise iki hafta sonra uygulanmaktadır ve bu arada

güven oyunu oynanmaktadır. Oyun sırasında zaman zaman katılımcıların dine inanıp inanmadığı hakkında bilgi verilir ve bu bilgileri öğrenen katılımcıların güven oyununda ki tutumları değişmektedir. Dine inanmadığını öğrenen katılımcılar güven oyununda güvenmemeyi tercih eder bunun tam tersine ise dine inanan insanlara güvenmeyi tercih ederler (Tan ve Vogel, 2008).

Ateistlere karşı önyargı Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygındır. Ateistler, sosyal kabul önlemleri konusunda neredeyse tüm diğer azınlık gruplarının gerisinde kalmaktadır. Sosyofonksiyonel yaklaşım, güvensizliğin anti-ateist önyargının özünde bulunduğunu, dolayısıyla diğer dezavantajlı gruplara karşı önyargılardan niteliksel olarak farklı kıldığını göstermektedir. Buna göre, bu araştırma ateistlere, eşcinsellere ve siyahlara karşı politik önyargıları ve bu önyargılara eşlik eden duygusal içeriği incelenmiştir. Sonuçlar, diğer gruplara göre ateistlere karşı güvensizliğin daha fazla olduğunu göstermiştir (Frank, Scherr, 2014).

Başka bir araştırma iki deneyden oluşmaktadır. Mevcut araştırmalar değerlere yönelik algılanan tehditlerin anti-ateist önyargıları nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Birinci deneyde ateistlerin değerlere karşı önemli ölçüde daha fazla tehdit oluşturduğu ve değerlerle ilgili tehditler (eşcinsel erkekler, Müslümanlar) olarak algıladığı diğer gruplardan daha fazla ahlaki isteksizlik ortaya çıkardığı bulunmuştur. Deney ikide, katılımcılara ahlaki değerler içeren senaryolar verilmiştir. Değerler tehdidinin ardından, katılımcılar artan olumsuz etki ve ateistlere yönelik ayrımcı niyetlerin arttığını bildirmiştir, ancak öğrencilere veya diğer gruplara (eşcinsel erkekler veya HIV'li insanlar) yönelik ayrımcı bir tavır yansıtılmamıştır. Bu deneyler, değerlere yönelik tehdit algılarının, anti-ateist önyargı ile ilişkili olduğunu ve olumsuz olarak etkilediğini göstermektedir (Cook, Cottrell, 2015).

Dindar ve dindar olmayan insanlar arasındaki farklılıklara birçok kanıt vardır (Caldwell, 2012). Yapılan diğer araştırmalar diğer insanların dindar olan ve dindar olmayan gruba olan önyargılarını sorgulamaya yönlendirmiştir (Galen, Williams ve Ver Wey, 2014). Dindarlığa karşı pozitif önyargı ve dindarlığa karşı negatif önyargılar vardır fakat bu önyargılar etkileyen klişelerdir. Örneğin kendini dindar olarak tanımlayanlar bir topluluk olarak kabul edilirler. Çünkü bu Amerikanın kimliği ile bütünleşmiştir (Edgell ve ark, 2006). Amerikanın büyük bir kısmı Yahudi- Hristiyan ahlak kuralları çerçevesinde insanlara nasıl iyi olunacağını öğrettiklerine inanmaktadır (Edgell ve ark., 2006). Dolayısıyla ateistleri reddederler çünkü dini reddeden insanların Amerikan topluluğu içinde yer alması uygun değildir.

Yapılan başka bir araştırma Amerikalıların ateistleri kabul etmesinin sınırlarını incelemektedir. Yeni ulusal anket verilerini kullanarak, ateistlerin uzun, etnik, dini ve diğer azınlık gruplarının listesindeki diğerlerinden daha halka açık ve özel olarak kabul edilme ihtimalinin düşük olduğunu göstermektedir (Edgell, Gertesis, Hartmann, 2006).

Yeni dönemde Amerikada yapılan bir araştırmaya göre de ateizm bireylerin kendi öz benlikleri için önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu araştırma Amerikada Colorada da yapılmıştır. 40 katılımcı kullanılmıştır ve araştırma 4 aşamadan oluşmaktadır. Birincisi ateizme başlangıç noktası, ikincisi Teizmin her yerde bulunumu, üçüncüsü Teizmi sorgulamak ve dördüncü ve son aşama ise Ateizmi ortaya çıkarmak. Araştırmacılar katılımcılara bu soruları yöneltmiştir ve çıkan sonuç ise ateizmin bireylerin kendilerini tanımada önemli bir rol oynadığıdır (Smith, 2019).

Ateistlere olan tutumlar genelde olumsuzdur (Cook, Cotell & Webster, 2015). Genel olarak önceki araştırmalar ateistlerin dindar kesim ile karşılaştırıldığında olumsuz olarak algılandığını göstermiştir (Swan & Heesacker, 2012). Örneğin ateistler ahlaksız (uyuşturucu kullanan, fuhuş yapan) insanlar olarak tanımlanmıştır (Edgell ve ark., 2006). Yapılan başka bir araştırmada ateist insanlara olan önyargı Müslüman ve eşcinsel biriyle karşılaştırıldığında daha fazla önyargıya sahip olduğunu göstermiştir (Cook ve ark., 2015). McKee ve Gervais (2018) yaptıkları araştırmaya göre ateistleri zihinsel imgelemeleri teistleri zihinsel imgelemekle karşılaştırıldıklarında daha fazla olumsuz yönde olduğu sonucuna varmışlardır.

Son zamanlardaki kanıtlar, ahlaki güvensizliğin ateistlere karşı önyargıyı tetiklediğini göstermiştir. Yapılan bir araştırmada saflık ve kutsallık senaryolarında ateistlere karşı önyargının daha fazla olduğunu göstermiştir (Simpson, Rios, 2017). Daha sonra yapılan başka bir araştırmada saflık ve kutsallık senaryoları ile şevkat ve merhamet senaryoları karşılaştırıldığında şevkat ve merhamet senaryolarında ateislere karşı önyargının daha fazla olduğunu kanıtlamıştır (Simpson, McCurrie ve Rios, 2019).

Teistler genel olarak ateistlerle kıyaslandığında daha güvenilir ve daha ahlaklı olarak görülür (Hall ve ark., 2015). Yapılan araştırmada zihinsel imgeleme yöntemi kullanılarak insanların teistlere ve ateislere bakış açıları incelenmiştir. İki çalışma yapılmıştır. Birinci çalışmanın sonucu teist imgelemesi ateist imgelemesine göre daha olumlu çıkmıştır. İkinci çalışma ise bu zihinsel imgeleme kimin ahlaki davranış sergileyip sergilemeyeceğini etkilemiştir. Bu iki çalışmanın ardından varılan sonuç ise zihinsel imgelemenin önyargıları güçlendirdiğini göstermektedir (McKee, Gervais, 2018).

Din ve ahlak arasındaki nedensel bağlantı hakkındaki sezgileri değerlendirmek için, yapılan araştırmada ateistlerin ve diğer grupların sezgisel ahlaki yargılarını test edilmiştir. Beş deney boyunca 1552 katılımcı kullanılmıştır, Amerikalı katılımcılar sezgisel olarak ateistlerin çok çeşitli ahlaksız eylemleri (örneğin seri cinayet, oybirliği ensest, gizlilik, yamyamlık) olduğunu değerlendirmişlerdir. Ateist katılımcılar bile ahlaksız davranışları, ateistlerin diğer gruplardan daha fazla temsilcisi olarak değerlendirmiştir. Bu bulgular, Allah'a olan inancın ahlaksız davranışı engellemede gerekli bir işleve hizmet ettiği ve ateistlerin ısrarcı olumsuz algılarını açıklamaya yardımcı olabileceği konusunda yaygın bir sezgiyi göstermektedir (Gervais, 2014).

Araştırmacılar genellikle büyüklenmeci narsisizmin şişirilmiş bir benlik, hak kazanma ve kendi kendini geliştiren kişilerarası stratejilerin kullanımını içerdiği konusunda hemfikirdirler (Campbell, Green, 2008; Morf, Torchetti, Schürch, 2011).

Dindar kesime karşı olan önyargılar ve dindar kesime karşı olan önyargı olmak onlara narsisizm gibi kişilik özelliği atfetmeyi içermektedir. Büyüklenmeci narsisistler daha az mütevazı, daha az bağışlayıcı, daha az özür dileyen ve daha az empati kurabilen insanlar olma eğiliminde olduğu gösterilmiştir. Büyüklenmeci insanların daha az Tanrı arayışında olduğu gösterilmiştir (Hermann, Fuller, 2018).

Yapılan bir araştırmada 3 çalışma yapılmıştır. Birinci çalışma kendini dindar olarak tanıtan ve spiritüel fakat dindar olmayan insanlar arasında bir fark çıkmadığını göstermiştir. İkinci çalışma ise dindar olmayan Amerikalılar dindar ve spiritüel olan Amerikalılara göre daha az narsisist çıktığı bulunmuştur. Üçüncü çalışma ise kilisiye gitme oranıyla düşük narsisizm arasında bir ilişki bulunamadı ama kilisiye gitme ve yüksek narsisizm arasında bir ilişki bulundu. Yüksek narsisizme sahip insanlar daha az kilisiye gitme davranışı sergilemiştir (Hermann, Fuller, 2017).

Ateistlere karşı olan önyargı başka bir araştırmada daha detaylı incelenmiştir. Dinin ve cinsiyetin bireyleri daha narsisist olarak algılaması gösterilmiştir. Bunun sonucunda ateist ve erkek olan bireyler daha fazla narsisist özelliklere sahip kişiler olarak görülmüştür. 421 katılımcı kullanılmıştır. Narsisistlik Kişilik Envanteri, Hassas Narsisistlik Ölçeği ve Kişilerarası Reaktivite İndeksi kullanılmıştır. Öncelikle katılımcılara Alex adında bir birey ile ilgili bir paragraf okutulmuştur (sadece dine inanan ya da inanmayan biri olup olmadığı hakkında bilgi verilmiştir). Daha sonra bu ölçeklerin doldurulması istenmiştir. Önyargılı olup olmadıkları senaryodaki kişinin inancıyla ölçeklere verilen cevaplarla ölçülmüştür. Senaryodaki kişi ateist ise katılımcılar senaryodaki kişiyi daha fazla narsisist görmüşlerdir.

Çıkan sonuç ise erkek ateistlere karşı önyargının daha fazla olduğunu gösterilmiştir (Dubendorff, Luchner, 2017).

Bu çalışmada ise katılımcılara Deniz adında bir birey ilgili sadece dini görüşünü yansıtan bir paragraf okutulmuştur ve ardından Karanlık Kişilik Envanteri, Kişilik Yapıları Ölçeği ve Sosyodemografik Formu doldurmaları istenmiştir. Dubendorff ve Luchner' in yaptıkları araştırmayla benzerlikleri vardır. Bu araştırmada da senaryo kullanılmıştır. Bu çalışma ve Dubendorff ve Luchner'in yaptıkları çalışmadan farkı ise ölçeklerdir. Bu çalışmada Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada beklenen sonuç dindar kesim ile dindar olmayan kesimin Karanlık Kişilik Ölçeğine göre birbirlerini ortalamanın üstünde narsisist, makyavelist ve psikopat görmeleridir. Ayrıca Kişilik Yapıları Ölçeğinde yer alan nevrotik kişilik ölçeğine göre de dindar olan kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde görmeleri beklenmektedir.

BÖLÜM 4

YÖNTEM

4.1. Hipotezler

Araştırmada belirlenen hipotezler şu şekildedir:

- Kişilik Yapıları Ölçeğinde yer alan Nevrotiklik kişilik özelliğinde dindar olan ve dindar olmayan kesimlerin birbirlerini ortalamanın üstünde görmeleri beklenmektedir.
- Karanlık Kişilik Ölçeğine göre dindar olan ve dindar olmayan kesim birbirlerini ortalamanın üstünde Narsisist, Psikopat ve Makyavelist görmeleri beklenmektedir.

4.2. Örneklem

Yapılan araştırma Google Form üzerinden yapılmıştır. Yaşları 18 ile 65 arası olan katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmaya 240 katılımcı katılmıştır. Katılımcılar 106 erkek ve 134 kadından oluşmaktadır. Araştırmada denekler arası desen kullanılmıştır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara Sosyodemografik Form, Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeği uygulanmıştır.

4.3.1. Sosyodemografik Veri Formu

Sosyodemografik veri formunda (EK 1) katılımcıların yaşı, cinseyeti, dinsel inançları ve dindarlık seviyeleri hakkında bilgi almak için sorular sorulmuştur.

4.3.2. Karanlık Kişilik Ölçeği

Karanlık Kişilik Ölçeği Özsoy, Rauthmann, Jonason & Ardıç (2017) tarafından geliştirilmiştir. Karanlık Kişilik Ölçeği üç kişilik yapısını ölçmektedir (Makyavelcilik, Narsisistik, Psikopatlık). Ölçek 1-5 Likert tipidir (kesinlikle katılmıyorum/kesinlikle katılıyorum) ve 12 adet sorudan oluşmaktadır. Bu sorular “ İstediyimi elde etmek için başkalarını manipüle etmeye eğilimliyim” (Makyavelcilik), “Başkalarının bana hayranlık duymasını istemeye eğilimliyim” (Narsisistiklik), “ Pişmanlık duymamaya eğilimliyim” (Psikopatlık) şeklinde sorulardan oluşmaktadır. Cronbach alfa katsayısı sırasıyla Makyavelizm boyutu için .80, psikopati boyutu için .72 ve Narsisizm boyutu için .87 olarak hesaplanmıştır (Ek 2).

4.3.4. Kişilik Yapıları Ölçeği

Kişilik Yapıları Ölçeği Horzum, Ayas & Padır (2017) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin amacı Beş Faktör Kişilik özellikleri ölçeğinin kısa versiyonunun Türk kültüründeki güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Beş faktörlü kişilik özellikleri dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, nörotizm ve deneyime açıklıktan oluşmaktadır. Ölçek 5 faktör ve 10 maddeden oluşmaktadır. Her bir faktör için 2 adet soru vardır. Bu sorular dışadönüklük için “ Kendimi içine kapanık biri olarak görüyorum”, yumuşak başlılık için “ Kendimi genellikle güvenilir biri olarak görüyorum”, özdenetimlilik için “ Kendimi yavaş hareket etme eğiliminde olan biri olarak görüyorum”, nörotiklik için “ Kendimi rahat ve stresle başa çıkabilen biri olarak görüyorum”, deneyime açıklık için ise “ Kendimi çok az sanatsal ilgisi olan biri olarak görüyorum” şeklinde sorulardan oluşmaktadır. Dışadönüklük ve nevroitiklik ile ilgili sorular ters kodlanmıştır. Cronbach alfa katsayısı toplamda .70'den yüksek olarak bulunmuştur (Ek 3).

4.3.4. Senaryolar

Senaryolar 3X2 lik senaryolardan oluşmaktadır. Toplamda 6 tane senaryo çeşiti vardır. Bunlar erkek/ateist, erkek/dindar, erkek/nötr, kadın/ateist, kadın/dindar ve kadın/nötr şeklindedir. Senaryoda Deniz adında biri vardır ve yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağına karar verme aşamasındadır. Katılımcılara eşit şekilde dindar, ateist ya da nötr olduğu şeklinde bilgi verilmiştir ve daha sonra ölçekler kullanılarak Deniz hakkında bilgi edilmeye çalışılmıştır. En son katılımcının inanç sistemi sorularak Denize karşı bir önyargı geliştirip geliştirilmediğine bakılmıştır. (Ek 4).

4.4. İşlem Yolu

Katılımcılara karışık olarak altı adet senaryo verilmiştir. Bunun ardından senaryodaki kişiyi düşünerek Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeğinin cevaplanması istenmiştir. En son katılımcılara Sosyodemografik Form verilmiştir ve araştırma tamamlanmıştır. Araştırma toplamda 20 dakika sürmektedir.

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeğinin güvenilirliği yer almaktadır. Ayrıca örnekleme oluşturan dindar kesim ve dindar olmayan kesimin senaryoda yer alan kişinin dindar olması, ateist olması ve nötr olması durumuna göre analiz sonuçları yer almaktadır.

5.1. Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeğinin Güvenilirliği

Karanlık Kişilik Ölçeği ve Kişilik Yapıları Ölçeğinin güvenilirliğini Cronbach Alfa kullanılarak bakılmıştır.

Tablo 5.1. Karanlık Kişilik Ölçeği Güvenilirlik

Cronbach Alfa	Cronbach'ın Standartlaştırılmış Öğelerine Dayalı Alfa	Öğeler
.928	.929	12

Cronbach Alfa güvenilirlik analizine göre Beş Faktörlü Kişilik Ölçeğinin güvenilirliği .928 dir. Bu sonuca göre Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği güvenilirliği normal olarak bulunmuştur.

Tablo 5.2 Kişilik Yapıları Ölçeği Güvenilirlik

Cronbach Alfa	Cronbach'ın Standartlaştırılmış Öğelerine Dayalı Alfa	Öğeler
.717	.760	10

Cronbach Alfa güvenilirlik analizine göre Kişilik Yapıları Ölçeğinin güvenilirliği .717 dir. Bu sonuca göre Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği güvenilirliği normal olarak bulunmuştur.

5.2. Karanlık Kişilik Ölçeğinden Alınan Puanların İncelenmesi

Bu bölümde dindar kesim ile dindar olmayan kesimin Karanlık Üçlü ölçeğinde yer alan psikopati, makyavelist ve narsisist kişilik ölçeklerine göre incelenmesi yer almaktadır. Çift yönlü Anova kullanılmıştır. Katılımcıların düşük ve yüksek psikopat, narsisist ve makyavelist olduğunu 1 den 5 e kadar verdikleri cevapların ortalamaları alınarak gösterilmiştir. 3'ün altında kalanlar düşük 3'ün üstünde kalanlar ise yüksek psikopat, narsisist ve makyavelist olarak puanlanmıştır.

Tablo 5.3. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Psikopati Puanları ve (Standart Hata) Puanları

	Nötr	Ateist	Dindar
Düşük	11.27 (.78)	9.00 (.59)	11.42 (.50)
Yüksek	10.57 (.48)	11.65 (.57)	9.65 (.72)

Dindar kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirlerine atfettiği Psikopati puanlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Etkileşim anlamlı çıktı ($F_{(2,234)} = 7.37$; $p = .001$).Yapılan incelemeye göre katılımcıların dindarlık seviyeleri düşük olduğunda ve senaryodaki kişi dindar olduğunda, katılımcıların dindar olan kesimi daha fazla psikopat gördüğü bulunmuştur. Bununla birlikte katılımcıların dindarlık seviyeleri yüksek olduğunda ve senaryodaki kişi ateist olduğunda, katılımcıların daha fazla psikopat gördüğü bulunmuştur. Bununla birlikte ziyade düşük dindarlar ateistler dışındakileri psikopat görüyor; yüksek dindarlar da dindarlar dışındakileri psikopat görüyor. Yani nötr olanları da kendilerinden değil gibi görüyorlar.

Tablo 5.4. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Makyavelizm Puanları ve (Standart Hata) Puanları

	Nötr	Ateist	Dindar
Düşük	9.89 (.82)	8.35 (.62)	11.30 (.52)
Yüksek	9.72 (.50)	9.38 (.60)	8.24 (.75)

Dindar olan kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirlerine atfettiği Makyavelizm puanlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Etkileşim anlamlı çıkmıştır ($F_{(2,234)} = 6.20$; $p =$

.002). Yapılan incelemeye göre dindarlık seviyeleri düşük olan katılımcıların özellikle senaryoda dindar olarak tasvir edilen kişiye yüksek Makyavelizm puanı verdiği görülmüştür. Dindarlık seviyeleri yüksek olan katılımcıların ise özellikle senaryoda ateist olarak tasvir edilen kişiye yüksek Makyavelizm puanı verdiği görülmüştür. Bununla birlikte yüksek dindar kesim sadece ateistleri değil nötrleri de Makyavelist görüyor.

Tablo 5.5. Senaryodaki Kişinin Dini ile Senaryodaki Kişinin Dindarlık Durumuna Göre Atfedilen Ortalama Narsisizm Puanları ve (Standart Hata) Puanları

	Nötr	Ateist	Dindar
Düşük	13 (.82)	12 (.62)	12.51 (.52)
Yüksek	13 (.50)	12.82 (.60)	12.34 (.75)

Dindar olan kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirlerine atfettiği Narsisizm puanlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Narsisizm de etkileşim anlamlı çıkmamıştır ($F_{(2,234)}= 1.24$; $p= .289$). Yapılan incelemeye göre katılımcıların dindarlık seviyeleri düşük ya da yüksek olduğunda ve senaryodaki kişi dindar ya da ateist olduğunda, katılımcıların dindar olan kesimi ve dindar olmayan kesimi daha fazla narsisist görmediği bulunmuştur.

5.3. Kişilik Yapıları Ölçeğinden Alınan Puanların İncelenmesi

Dindar olan kesimin ve dindar olmayan kesimin birbirlerine atfettiği Nevrotik kişilik özelliği puanlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan incelemeye göre nevrotik. Kişilik özelliği için katılımcıların dindarlık seviyeleri ile senaryodaki kişinin dinsel görüşü arasında atfedilen nevrotik puanları bakımından etkileşim bulunmamıştır ($F<1$).

6. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada bakılan dindar kesim ve dindar olmayan kesimin birbirine atfettiği önyargularla ilgiliydi. Karanlık Kişilik Envanterine göre dindar olan kesim ve dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde Makyavelist, Narsisist, Psikopat olarak görmeleri beklenmektedir. Ayrıca Kişilik Yapıları Ölçeğine göre ise dindar olan kesim ve dindar olmayan kesimin Nevrotik kişilik yapısına göre birbirlerini ortalamanın üstünde nevroitik görmeleri beklenmektedir.

Makyavelizm ve Psikopati kişilik yapıları bakımından dindar olan kesim ve dindar olmayan kesim birbirlerini ortalamanın üstünde makyavelist ve psikopat olarak gördüğü bulunmuştur. Fakat narsisist ve nevroitik kişilik yapıları bakımından herhangi bir fark ortaya çıkmamıştır. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar ateistlere karşı narsisist bir önyargının geliştiğini göstermektedir (Dubendorff, Luchner, 2017). Bu araştırmaya benzer olan bir araştırma Dubendorff (2017) tarafından yapılmıştır. 359 katılımcı kullanmışlardır. Dubendorff ve arkadaşları çalışmalarında Narsisizm Kişilik Envanteri, Kişilerarası Tepkime Endeksi ve Hassas Narsisizm ölçeği kullanmıştır. Bu çalışmada da olduğu gibi onlarda Alex adında biri hakkında senaryo yazmışlardır ve daha sonra katılımcılardan ölçekleri cevaplamalarını istemişlerdir. Yaptıkları çalışmada çıkan sonuç ise dindar olan kesimin ateislere karşı bir önyargı geliştirdikleridir. Bu önyargı da dindar olan kesimin ateisleri daha fazla Narsisizm kişiliğine sahip olduklarını göstermiştir.

Bu çalışma ile Dubendorff'un yaptığı çalışma arasında narsisizm bakımından farklılık çıkmıştır. Bu çalışmada dindar olan kesim dindar olmayan kesimi daha fazla narsisist görmemeleridir. Bunun nedenlerinden biri katılımcı sayısının az olması olabilir. Bir diğer nedeni ise kültür farklılıklarından dolayı kaynaklanmış olabilir.

İleride yapılacak olan araştırmalarda daha fazla katılımcı kullanılabilir. Araştırmanın daha iyi bir sonuç vermesi için daha fazla katılımcı kullanılması daha iyi sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayabilir. İkinci olarak araştırma laboratuvar ortamında deneysel manipülasyon yapılabilirdi. Bu araştırma Google Form aracılığıyla yapıldığı için deney ortamında yapılması daha düzgün sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Katılımcıların soruları düzgün bir şekilde okuyup cevaplayıp cevaplamadığından da emin olamadığımız için yapılacak diğer araştırmalarda laboratuvar ortamı olması daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmasına neden olabilir. Başka bir problem ise, katılımcıların hangi duygu durumlarında bu ölçeklere cevap verdiklerini bilmediğimiz. Duygu durumlarını ölçen bir ölçek diğer araştırmalarda kullanılabilir. Ayrıca demografik forma ne kadar dindar olduklarını

anlamak için daha fazla sorular yöneltilebilirdi. Örneğin ne sıklıkla namaz kılarırsınız, zekat verir misiniz, Müslümanlığın şartlarına ne kadar uyarsınız gibi sorular yöneltilerek inançları ve ne kadar dindar oldukları hakkında daha fazla bilgiye sahip olunabilirdi.

Bu sınırlılıklar mevcut olmasına rağmen, çalışmanın hipotezlerinden bazıları desteklendi. Dindar olan kesim ve dindar olmayan kesimin birbirlerini ortalamanın üstünde Psikopat kişilik özelliği gösterdiğini düşünmeleri ve birbirlerini ortalamanın üstünde Makyavelist görmeleri sonucuna varıldı.

Araştırmamızdaki dindar kesim ile dindar olmayan kesimin birbirilerine karşı duydukları önyargıların psikoloji temelli değerlendirilmesi ve ortaya çıkan sonuç açısından önemlidir.

Genel olarak tüm toplumların ana sorunlarından biri olan önyargılara dayalı ayrışma; günümüzde farklı farklı konuları da kapsayarak önemini korumaktadır. Konunun çözülmesi ya da etkisinin en aza indirilmesi için önyargıların psikolojik değerlendirilmesi temel verilerden olacaktır. Psikolojik tespitler sosyolojik açılımlara da kaynak olabilecektir. Üstelik, insan varlığına yöneltilmiş her durumu insan psikolojisine ve insan kişiliğine bağlayan psikanalitik yaklaşıma göre önyargı; başlı başına bir psikodinamik süreçtir (Gürses, 2005).

Sosyolojik, psikolojik, kültürel başta olmak üzere birçok boyutun etkisiyle oluşan önyargının araştırmamızdaki psikolojik çıkarımları konunun önemli bir yanına ışık tutacaktır. Dünyada benzer araştırmalar olmakla birlikte onlar da konunun tek yönünü araştırmış dindarların dindar olmayanlara karşı önyargıları araştırılmıştır. (Dubendorff, & Luncher, 2017)

Türkiye’de ise bu konu ilk kez araştırma konusu olmuştur. Ve tek taraf değil iki tarafın bakış açısı ve önyargılarının psikolojik yansımaları araştırılmıştır. İlk olması açısından çıkan her veri değerli olacaktır ve daha sonra yapılacak araştırmalara temel sağlayabilecektir.

Ülkemizin içinde bulunduğu toplumsal ayrışmaların daha iyi anlaşılması için yararlı veriler elde ettiğimizi düşünüyorum. Genel olarak yapılan araştırmalara uygun sonuçlar almamız, farklı verilerin ülkemize ait kültürel değerlerle ilgili olabileceği konusunda da önemli çıkarımlarda bulunabiliriz.

KAYNAKÇA

- Al-Khatip. Jamal A., Robertson. C. J., Stanton. A. D., Vitell. S. J.; "Business Ethics In The Arab Gulf States: A Three-Country Study", *International Business Review*, Vol. 11,2002, Pp.97-111.
- Allport, G. W., (1954) *The nature of prejudice*, Addison-Wesley, Reading, MA.
- Andrew S. Franks, Kyle C. Scherr. (2014). A sociofunctional approach to prejudice at the polls: are atheists more politically disadvantaged than gays and Blacks?. *Journal of Applied Social Psychology*, 44. 681-691. doi: 10.1111/jasp.12259
- Atasoy, S. (2014). Panenteizm Özetle Nedir?.Erişim adresi: <http://sibelatasoy.com/panenteizm-ozetle-nedir/>
- Brown Iannuzzi, J.L, McKee, S., & Gervais, W.M.(2018). Atheist horns and religious halos: Mental representations of atheists and theists. *Journal of Experimental Psychology: General*, 147(2), 292-297.
- Campbell, W.K., & Green, J.D. (2008). Narcissism and interpersonal self-regulation. In J.V. Wood, A. Tesser, & J.G. Holmes (Eds.), *The self and social relationships* (73-94). New York: Psychology Press.
- Caldwell, H. (2012). Understanding atheism/ non-belief as an expected individual-differences variable. *Religion, Brain & Behavior*, 4-23.
- Christie, R., Geis, F.L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press, INC.
- Cook, C.L., Webster G.D., Cottrell, A.C., (2015). No Good Without God: Antiatheist Prejudice as a Function of Threats to Morals and Values. *Psychology of Religion and Spirituality*. 7(3), 217-226.
- Dubendorff, S., Luchner, A. (2016). The Perception of Atheist as Narcissistic. *Psychology of Religion and Spirituality* 9(4), 368-376.
- Edgell P., Gerteis J., Hartmann D. (2006). Atheists As "Other": Moral Boundaries and Cultural Membership in American Society. *American Sociological Review*, 211-234.
- Eskier, U. (2017). Politeizm (Çoktanrıçılık) Nedir? Erişim adresi: <https://makalaler.com/politeizm-nedir>

- Gervais W.M., S.A. (2011). Do you believe in atheist? Distrust is central to anti-atheist prejudice. *Personality and Social Psychology*, 101.
- Gervais, W.M. (2011). Finding the Faithless: Perceived Atheist Prevalence Reduces Anti Atheist Prejudice. *SAGE*, 37(4), 536-543.
- Gervais, W.M. (2014). Everything is permitted? People intuitively judge immorality as representative of atheists. *PLoS ONE*, 9, e92302.
- Gervais. W.M., Shariff, A.F., & Norenzayan, A. (2011). Do you believe in atheists? Distrust is central to anti-atheist prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 1189-1206
- Gürses, İ. (2005). Ön yargının Nedenleri, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14 (1), 144-161.
- Gülcan, E. (2017). Teizm nedir? Erişim adresi: <https://makalaler.com/teizm-nedir>.
- Gülcan, E. (2017). Ateizm nedir? Erişim adresi: <https://makalaler.com/ateizm-nedir>.
- Hall, D.L., Cohen, A.B., Meyer, K.K., Varley, A.H., & Brewer, G.A. (2015). Costly signaling increases trust, even across religious affiliations. *Psychological Sciences*, 26, 1368-1376.
- Hermann A., Fuller R., (2018). Grandiose Narcissism and Religiosity. *Handbook of Trait Narcissism*. 379-387.
- Hermann A., Fuller R., (2017). Trait Narcissism and Contemporary Religious Trends. *Archieve fort he Psychology of Religion*. 39, 99-117.
- Horzum, M.B., Ayas, T., Padır, M.A (2017). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Original Article*, 398-408.
- Kesgin, A. (2015). Machiavelli ve Makyavelizm. *Beytülhikme An International Journal of Philosophy*, 106-139.
- Kutluay, H. (2017). Panteizm nedir? Erişim adresi: <https://makaleler.com/panteizm-nedir>.
- Morf, C. C., Torchetti, L., Schürch, E. (2011). Narcissism from the perspective of the dynamic self-regulatory processing model. In W.K Campbell& J.D. Miller (Eds.) *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, emperical findings and treatments* (56-70).

- Nelson, T. D., (2002) *The psychology of prejudice*, Allyn and Bacon, Boston, MA. Quillian, L., (2006) "New approaches to understanding racial prejudice and discrimination", *Annual Review of Sociology*, 32, s. 299-328.
- Özsoy, E., Rauthmann, J.F., Jonason, P.K., & Ardiç, K. (2017). Reliability and Validity of the Turkish version of Dark Triad Dirty Dozen. (DTDD-U, Short. Dark Triad (SD3-T), and. Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14.
- Paulhaus, D.L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal. Of Research in Personality*, 556-563.
- Pletti, C., Lotto, L., Buodo, G., & Sarlo, M. (2016). It's Immoral, but I'd do it! Psychopathy traits affect decision-making in sacrificial dilemmas and in everyday moral situations. *British Journal of Psychology*.
- Selvi, K. (2018). Narsisistlik Kişilik Bozukluğunun, Adler'in Aşağılık ve Üstünlük Kompleksleri Açısından Analizi: Bir Olgu Çalışması. *AYNA Klinik Psikolojisi Dergisi*, 1-20.
- Senem, D.Ş. (2019). Psikopatlar ve Sosyopatlar Arasındaki Büyük Fark Nedir? Erişim adresi: <https://ceostudents.com/psikopatlar-ve-sosyopatlar-arasindaki-fark>.
- Sherry. Simon B., Hewitt. Paul L., Beser. Avi, Flett. Gordon L., Klein. Carolin; "Machiavellianism, Trait Perfectionism And Perfectionistic Self- Presentation", *Personality And Individual Differences*, Vol. 40, No. 4,2006, Pp.829-839.
- Simpson, A., & Rios, K. (2017). The moral contents of anti-atheist prejudice (and why atheist should care about it). *European Journal of Social Psychology*, 47(4), 501-508.
- Simpson, A., McCurrie, C., Rios K. (2019). Perceived Morality and Antiatheist Prejudice: A Replication and Extension. *The International Journal for the Psychology of Religion*.
- Smith J. (2011). Becoming an Atheist in America: Constructing Identity and Meaning from the Rejection of Theism. *Sociology of Religion* 72(2), 215-237.
- Swan, L.K., & Heesacker, M. (2012). Anti-atheist bias in the United States: Testing two critical assumptions. *Secularism and Nonreligion*, 1, 32-42.

Tan, H.W., Vogel, C. (2008). Religion and Trust: An Experimental Study. *Journal of Economic Psychology*, 29, 832-8.

Quillian, L., (2006) "New approaches to understanding racial prejudice and discrimination", *Annual Review of Sociology*, 32, s. 299-328.

EKLER

EK-1: Sosyodemografik Veri Formu

Demografik Form

1) Cinsiyetiniz: K E

2) Yaşınız: _____

3) Seçtiğiniz politik görüşünüzü nerede konumlandırırsınız?

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Aşırı sol Orta Aşırı sağ

4) Kendinizi dindar/inanan biri olarak nitelendirir misiniz?

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç dindar değilim Orta Evet çok dindarım

5) Aşağıdakilerden hangisi sizin dini/inanç sisteminizi en iyi ifade etmektedir?

Tanrı'ya inanmam (Ateistim)

Tanrı'ya inanıyor ama bir dini tercih etmiyorum

Müslümanım

Diğer _____

EK-2: Karanlık Üçlü Ölçeği

(1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle katılıyorum)

1-----2-----3-----4-----5

Kesinlikle katılmıyorum

Kesinlikle katılıyorum

• İstedğini elde etmek için başkalarını manipüle etmeye eğilimlidir.	1	2	3	4	5
İstedğini elde etmek için hileye başvurmuşluğu ya da yalan söylemişliği vardır.	1	2	3	4	5
3. İstedğini elde etmek için pohpohlamaya başvurur.	1	2	3	4	5
4. Kendi çıkarı için başkalarını kullanmaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
5. Pişmanlık duymamaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
6. Davranışlarının ahlaki boyutunu umursamamaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
7. Duyarsız ya da duygusuz olmaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
8. Alaycı davranmaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
9. Başkalarının kendisine hayranlık duymasını istemeye eğilimlidir.	1	2	3	4	5
10. Başkalarının kendisini dikkate almasını istemeye eğilimlidir.	1	2	3	4	5
11. Prestij ya da statü arayışında olmaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5
12. Başkalarından özel iyilikler beklemeye eğilimlidir.	1	2	3	4	5

EK-3: Kişilik Yapıları Ölçeği

(1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle katılıyorum)

1-----2-----3-----4-----5

Kesinlikle katılmıyorum
katılıyorum

Kesinlikle

• Kendini içine kapanık biri olarak görür.	1	2	3	4	5
Kendini dışa dönük , sosyal biri olarak görür.	1	2	3	4	5
4. Kendini genellikle güvenilir biri olarak görür.	1	2	3	4	5
5. Kendini başkalarının hatalarını bulma eğiliminde biri olarak görür.	1	2	3	4	5
6. Kendini yavaş hareket etme eğiliminde olan biri olarak görür.	1	2	3	4	5
7. Kendini bir işi tam yapacak biri olarak görür	1	2	3	4	5
8. Kendini rahat ve stresle başa çıkabilen biri olarak görür.	1	2	3	4	5
9. Kendisini kolay sinirlenen biri olarak görür.	1	2	3	4	5
10. Kendisi çok az sanatsal ilgisi olan biri olarak görür.	1	2	3	4	5
11. Kendisini yaratıcı biri olarak görür.	1	2	3	4	5

EK-4: Senaryolar

Kadın/ dindar

Deniz 25 yaşında **dindar bir kadındır** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

Erkek/ dindar

Deniz 25 yaşında **dindar bir erkektir** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

Kadın/ ateist

Deniz 25 yaşında **ateist bir kadındır** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

Erkek/ ateist

Deniz 25 yaşında **ateist bir erkektir** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

Kadın/ nötr

Deniz 25 yaşında **bir kadındır** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

Erkek/ nötr

Deniz 25 yaşında **bir erkektir** ve kendisiyle ilgili şu bilgiyi vermiştir.

“Psikoloji bölümünü bitirmek üzereyim ve klinik psikoloji yüksek lisansı yapmayı düşünüyorum. Yüksek lisansı bitirdikten sonra ne yapacağım ile ilgili kesin bir kararım yok doktora programına devam edip akademik bir kariyer yapmayı da düşünebilirim, uygulama alanına yönelip psikoterapist olarak da çalışabilirim.”

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı Billur Nazlı ŞİMŞEK 05.07.1993 İstanbul doğumludur. Lisans eğitimini Doğuş Üniversitesi Fen-Edebiyat fakóltesi Psikoloji bölümünde tamamlamıştır. 2016 yılınca lisans eğitimini tamamlamıştır. 2016 yılının bahar döneminde Doğuş Üniversitesi Klinik Psikoloji Bilim dalında eğitimine başlamıştır.

Yüksek Lisans'a devam ederken Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Laboratuvarı'na staj başvurusunda bulundum ve Falih Köksal'ın "Learning Lab"ında görev aldım. Bunun yanı sıra Boğaziçi Üniversitesinde Reşat Canbeyli'nin laboratuvarında da çalışma fırsatı yakaladım. Burada sıçanlarla çalışmaya başladım ve sıçanlarda depresyon, hafıza ve öğrenme deneylerinde çalıştım.

